

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาคการค้าระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะด้านการส่งออก เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร สินค้าส่งออกสำคัญในช่วงระยะเวลาแรกโดยส่วนใหญ่จึงเป็นสินค้าด้านการเกษตร ดังเช่น ข้าว ยางพารา ดินบุกและไม้สัก แต่จากการปรับใช้นโยบายการเจริญเติบโตที่เน้นการส่งออก (Export-led growth) ในช่วงระยะเวลาต่อมา ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตและการส่งออกจากสินค้าเกษตรไปสู่สินค้าอุตสาหกรรม จากตารางที่ 1.1 ซึ่งแสดงสถิติเปรียบเทียบการส่งออกสินค้าเกษตร สินค้าอุตสาหกรรม เกษตร และสินค้าอุตสาหกรรมที่สำคัญ จะเห็นได้ว่ามูลค่าการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมมีการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากนับตั้งแต่ระยะเวลาปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา โดยในปี พ.ศ. 2540 มูลค่าการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเท่ากับ 1,280,045 ล้านบาท ในขณะที่มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรเป็น 257,562.6 ล้านบาท และสินค้าอุตสาหกรรมเกษตรมีมูลค่าการส่งออก 170,500.4 ล้านบาท และเมื่อพิจารณาจากโครงสร้างการส่งออกสินค้าสำคัญของไทย 5 อันดับ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 ถึงปี พ.ศ. 2541 จะเห็นได้ว่าสินค้าที่มีมูลค่าการส่งออกสูงสุดในช่วงระยะแรกโดยส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตร ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ และยางพารา แต่ในช่วงระยะเวลาต่อมาสินค้าส่งออกเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานและทรัพยากรเป็นหลัก เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป อัญมณี และ อาหารทะเลกระป๋อง เป็นต้น โดยเฉพาะเสื้อผ้าสำเร็จรูปเป็นสินค้าที่มีมูลค่าการส่งออกเป็นอันดับหนึ่ง ตั้งแต่ช่วงระยะเวลาปี พ.ศ. 2530 ถึง พ.ศ. 2537 แต่ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา สินค้าอุตสาหกรรมที่อาศัยกระบวนการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีที่สูงขึ้น ดังเช่น เครื่องคอมพิวเตอร์และส่วนประกอบ แผงวงจรไฟฟ้าและยานพาหนะและอุปกรณ์ มีการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งกลายเป็นสินค้าส่งออกที่มีมูลค่าการส่งออกสูงสุดในปัจจุบัน (ตารางที่ 1.2) และเมื่อพิจารณาสัดส่วนมูลค่าการส่งออกเครื่องคอมพิวเตอร์และส่วนประกอบเมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าการส่งออกโดยรวม พบว่ามีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้นโดยตลอดจากร้อยละ 9.3 ในปี 2538 เป็นร้อยละ 11.1 และ 12.2 ในปี พ.ศ. 2539 พ.ศ. 2540 ตามลำดับ และแผงวง

จรรยาพื๋ามีมูลค่าการส่งออกเป็นสัดส่วนที่เพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 4.1 ในปี พ.ศ. 2538 เป็นร้อยละ 4.2 ในปี พ.ศ. 2540 ในขณะที่เสื้อผ้าสำเร็จรูปซึ่งมีมูลค่าการส่งออกสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2538 มีมูลค่าการส่งออกเป็นสัดส่วนที่ลดลงจากร้อยละ 7.3 ในปี พ.ศ. 2538 เป็นร้อยละ 5.4 ในปี พ.ศ. 2540 (ตารางที่ 1.3)

ตารางที่ 1.1 โครงสร้างสินค้าออกของไทย ปี พ.ศ. 2531 ถึง ปี พ.ศ. 2540

มูลค่า : ล้านบาท

ปี	ส่งออกทั้งสิ้น Total Exports	สินค้า เกษตรกรรม Agricultural Products	สินค้า อุตสาหกรรม การเกษตร Agro – industrial Products	สินค้า อุตสาหกรรมสำคัญ Principal Manufacturing Products
2531	403,569.8	124,147.2	52,941.1	215,142.8
2532	516,315.0	147,293.3	66,575.9	287,486.2
2533	589,812.6	132,836.9	73,521.2	366,735.7
2534	725,448.8	152,204.0	84,115.9	469,599.2
2535	824,643.3	170,935.9	91,325.5	541,901.6
2536	940,862.6	165,026.4	89,025.8	659,311.6
2537	1,137,601.6	196,005.2	107,465.2	813,811.4
2538	1,406,310.1	231,416.7	132,131.9	1,016,456.5
2539	1,411,039.3	230,658.8	142,029.7	993,958.4
2540	1,806,685.4	257,562.6	170,500.4	1,280,045.0

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

ตารางที่ 1.2 โครงสร้างการส่งออกสินค้าสำคัญ 5 อันดับ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2526 ถึง ปี พ.ศ. 2541

มูลค่า : ล้านบาท

2526	ข้าว	มัน สำปะหลัง	ยางพารา	เสื้อผ้า	ข้าวโพด
2527	ข้าว	มัน สำปะหลัง	ยางพารา	เสื้อผ้า	อัญมณี
2528	ข้าว	มัน สำปะหลัง	เสื้อผ้า	ยางพารา	แผงวงจรไฟฟ้า
2529	ข้าว	เสื้อผ้า	มันสำปะหลัง	ยางพารา	อัญมณี
2530	เสื้อผ้า	ข้าว	มันสำปะหลัง	ยางพารา	อัญมณี
2531	เสื้อผ้า	ข้าว	ยางพารา	อัญมณี	มันสำปะหลัง
2532	เสื้อผ้า	ข้าว	อัญมณี	ยางพารา	มันสำปะหลัง
2533	เสื้อผ้า	คอมพิวเตอร์	อัญมณี	ข้าว	มันสำปะหลัง
2534	เสื้อผ้า	คอมพิวเตอร์	อัญมณี	ข้าว	กุ้งสดแช่เย็นแช่ แข็ง
2535	เสื้อผ้า	คอมพิวเตอร์	อัญมณี	ข้าว	กุ้งสดแช่เย็นแช่ แข็ง
2536	เสื้อผ้า	คอมพิวเตอร์	อัญมณี	กุ้งสดแช่เย็นแช่ แข็ง	ผลิตภัณฑ์ พลาสติก
2537	เสื้อผ้า	คอมพิวเตอร์	กุ้งสดแช่เย็นแช่ แข็ง	อัญมณี	แผงวงจรไฟฟ้า
2538	คอมพิวเตอร์	เสื้อผ้า	ยางพารา	แผงวงจรไฟฟ้า	รองเท้า
2539	คอมพิวเตอร์	เสื้อผ้า	ยางพารา	แผงวงจรไฟฟ้า	อัญมณี
2540	คอมพิวเตอร์	เสื้อผ้า	แผงวงจรไฟฟ้า	ข้าว	ยางพารา
2541	คอมพิวเตอร์	เสื้อผ้า	แผงวงจรไฟฟ้า	ข้าว	ยานพาหนะ อุปกรณ์ และ ส่วนประกอบ

ตารางที่ 1.3 มูลค่าการส่งออกและสัดส่วนการส่งออกของสินค้าออกสำคัญ 10 อันดับแรก ตั้ง
แต่ ปี พ.ศ. 2538 ถึง ปี พ.ศ. 2540

มูลค่า : ล้านบาท

สินค้า	2538	ร้อยละ	2539	ร้อยละ	2540	ร้อยละ
	1995	%	1996	%	1997	%
1. เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ และส่วน ประกอบ	131,241.9	9.3	167,673.9	11.9	220,302.7	12.2
2. เสื้อผ้าสำเร็จรูป	102,019.3	7.3	79,875.4	5.7	97,135.9	5.4
3. แผงวงจรไฟฟ้า	58,181.8	4.1	58,538.6	4.1	75,837.7	4.2
4. ข้าว	48,626.8	3.5	50,734.8	3.6	65,093.4	3.6
5. ยางพารา	61,260.7	4.4	63,373	4.5	57,450	3.2
6. อัญมณีและเครื่อง ประดับ	52,498.6	3.7	54,272.9	3.8	55,622.3	3.1
7. อาหารทะเลกระป๋อง	33,294.8	2.4	34,244.3	2.4	49,309.3	2.7
8. ยานพาหนะ อุปกรณ์ และส่วนประกอบ	27,760.6	2.0	29,230.9	2.1	48,419.6	2.7
9. กุ้งสดแช่เย็น แช่แข็ง	50,302.0	3.6	43,404.5	3.1	47,183.9	2.6
10. เครื่องรับวิทยุโทร ทัศน์และส่วนประกอบ	31,589.2	2.2	34,626.8	2.5	43,578.8	2.4

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

จากผลการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย (2541) พบว่าความสามารถในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศของไทยมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ ปี 1991 เป็นต้นมา โดยสินค้าที่มีค่า Reveal comparative advantage : RCA ลดลงเป็นสินค้าที่ไทยเคยมีความสามารถในการแข่งขันสูงในช่วงที่ผ่านมา ได้แก่สินค้าที่ใช้แรงงานเข้มข้นและใช้ทรัพยากรเป็นหลัก เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป รองเท้า อัญมณี และอาหารทะเลกระป๋อง เป็นต้น ในขณะที่สินค้าที่ใช้เครื่อง

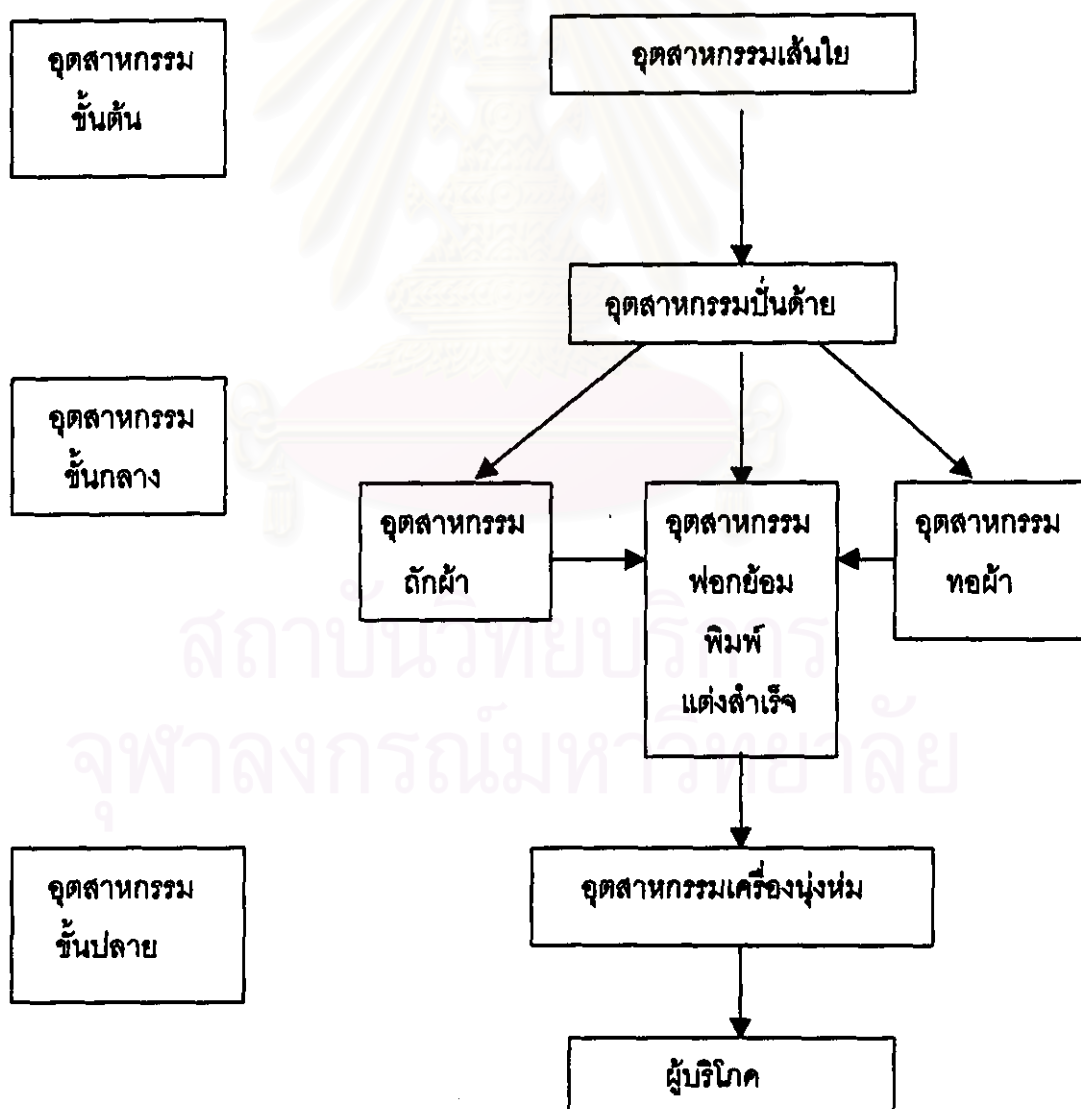
จักรและเทคโนโลยีสูงในการผลิตยังคงมีความสามารถในการแข่งขัน ดังจะเห็นได้จากค่า RCA ที่เพิ่มสูงขึ้น

อุตสาหกรรมสิ่งทอเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้จากการส่งออกให้กับประเทศอย่างมาก ในช่วงที่ผ่านมา อันเนื่องจากอุตสาหกรรมสิ่งทอเป็นอุตสาหกรรมที่มีการใช้แรงงานเป็นสำคัญในการผลิต ประกอบกับประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรแรงงาน ทำให้มีความได้เปรียบด้านต้นทุนค่าจ้างแรงงานราคาต่ำ อุตสาหกรรมสิ่งทอทั้งระบบประกอบด้วย อุตสาหกรรมเส้นใย ซึ่งจัดเป็นอุตสาหกรรมขั้นต้น อุตสาหกรรมปั่นด้าย อุตสาหกรรมทอและถักผ้า และอุตสาหกรรมฟอกย้อม พิมพ์ แด่งสำเร็จ ซึ่งจัดเป็นอุตสาหกรรมขั้นกลาง และอุตสาหกรรมขั้นปลายอันประกอบด้วยอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม และเคหะสิ่งทอ โดยอุตสาหกรรมต่างๆเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเป็นระบบ กล่าวคือผลผลิตที่ได้จากอุตสาหกรรมเส้นใยจะนำมาเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมปั่นด้ายเพื่อให้ได้เส้นด้ายออกมาและในอุตสาหกรรมทอผ้าจะนำเส้นด้ายมาทำการทอหรือถักเป็นผ้าผืนและผ่านกระบวนการฟอกย้อม พิมพ์ และแด่งสำเร็จ เพื่อให้ได้ผ้าผืนสำเร็จรูปที่มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการก่อนที่จะส่งไปให้อุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มนำไปตัดเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่มหรือ เคหะสิ่งทอต่อไป (ภาพที่ 1.1)

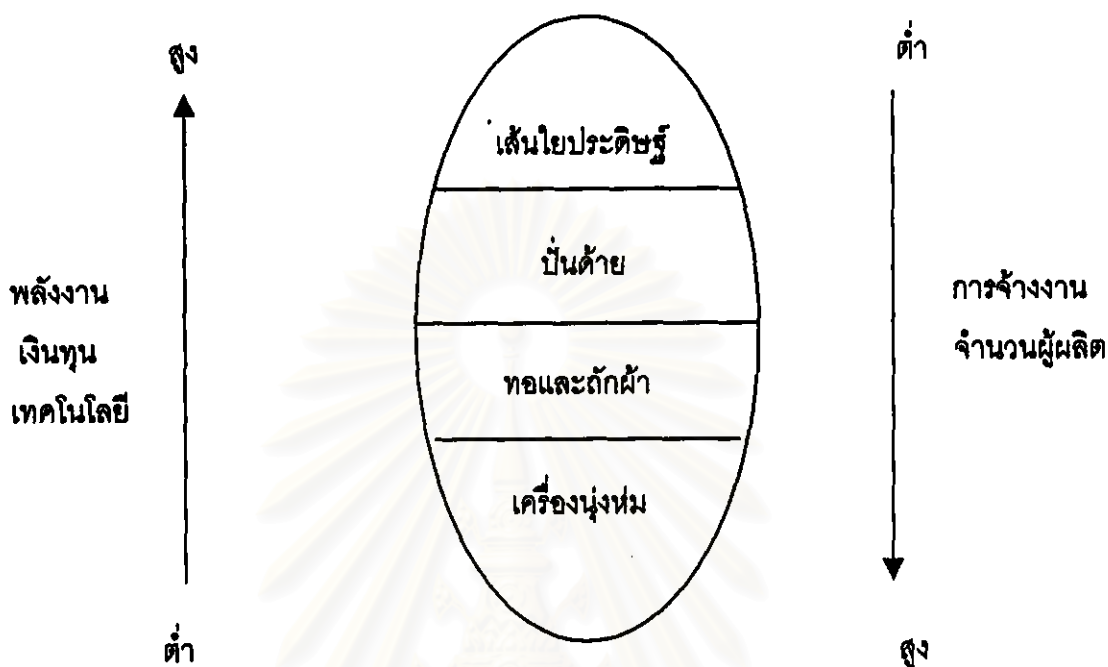
จากลักษณะของอุตสาหกรรมสิ่งทอที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันเป็นระบบประกอบกับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากอุตสาหกรรมขั้นต้นและขั้นกลางโดยส่วนใหญ่จะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมขั้นปลายในประเทศเป็นหลัก โดยกว่าร้อยละ 70-90 ของผลิตภัณฑ์สิ่งทอในอุตสาหกรรมขั้นต้นและขั้นกลางเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในประเทศ โดยในปี 2538 ผ้าผืนที่ได้จากการถักเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเพื่อใช้ในประเทศมากที่สุด ประมาณร้อยละ 98 รองลงมาเป็นเส้นใยประดิษฐ์ เส้นด้าย และผ้าทอ ในสัดส่วนร้อยละ 79 79 และ 78 ตามลำดับ (คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : 2540) ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงในแต่ละอุตสาหกรรมย่อมจึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ดังกรณีความต้องการในอุตสาหกรรมเครื่องมีการขยายตัวหรือหดตัวก็จะส่งผลให้ภาวะความต้องการในอุตสาหกรรมผ้าผืน ฟอกย้อม พิมพ์ และแด่งสำเร็จเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย :2541) และเมื่อพิจารณาในโครงสร้างการผลิตของแต่ละอุตสาหกรรมพบว่าในแต่ละอุตสาหกรรมมีลักษณะโครงสร้างการผลิตรวมถึงการใช้ปัจจัยการผลิตที่สำคัญ อันได้แก่ แรงงาน พลังงาน เทคโนโลยี และเงินทุนแตกต่างกัน กล่าวคือ อุตสาหกรรมเส้นใย อุตสาหกรรมปั่นด้าย และอุตสาหกรรมฟอก ย้อม พิมพ์ และแด่ง

สำเร็จ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่มีการใช้ทุนเข้มข้น (Capital intensive) เป็นอุตสาหกรรมที่มีการใช้เครื่องจักร เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการผลิต ทำให้อุตสาหกรรมนี้มีการใช้พลังงาน เทคโนโลยี และเงินทุนสูง จึงส่งผลให้มีการใช้ปัจจัยการผลิตด้านแรงงานต่ำตามไปด้วย ในขณะที่อุตสาหกรรมทอและถักผ้า และอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มเป็นอุตสาหกรรมที่มีการใช้แรงงานเข้มข้น (Labor intensive) ในการผลิต จึงมีการใช้ปัจจัยการผลิตด้านพลังงาน เทคโนโลยี และเงินทุนต่ำ (แผนภาพที่ 1.2)

ภาพที่ 1.1 ความสัมพันธ์ของขบวนการผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอทั้งระบบ

แผนภาพที่ 1.2 โครงสร้างการผลิตและการใช้ปัจจัยการผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอ

อุตสาหกรรมสิ่งทอจึงเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศทั้งในแง่ของการสร้างมูลค่าเพิ่ม การจ้างงาน การก่อให้เกิดอุตสาหกรรมสนับสนุนต่างๆ เช่น กระดุม แถบยางยืด และการส่งออกนำรายได้ในรูปแบบเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศ จากตารางที่ 1.4 ซึ่งแสดงความสำคัญของอุตสาหกรรมสิ่งทอที่มีต่อระบบเศรษฐกิจไทย ทั้งในแง่ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ การจ้างงาน และการส่งออกของอุตสาหกรรมสิ่งทอ จะเห็นว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของอุตสาหกรรมสิ่งทอมีอัตราการเจริญเติบโตลดลงจากร้อยละ 14.2 ในปี พ.ศ. 2535 เป็นร้อยละ 5.7 ในปี พ.ศ. 2538 และในปี พ.ศ. 2539 อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของอุตสาหกรรมสิ่งทอมีค่าติดลบ 0.4 และเมื่อพิจารณาสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของอุตสาหกรรมโดยรวมพบว่ามีสัดส่วนที่ลดลง จากร้อยละ 20.9 ในปี พ.ศ. 2535 เป็นร้อยละ 14.9 ในปี พ.ศ. 2539 ในกรณีของการจ้างงานพบว่ามีอัตราการเจริญเติบโตและสัดส่วนของการจ้างงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอเมื่อเปรียบกับอุตสาหกรรมโดยรวมลดลงเช่นเดียวกัน โดยในปี พ.ศ. 2535 การจ้างงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอมีอัตราการเจริญเติบโตร้อยละ 6.4 และมีสัดส่วนการจ้างงานร้อยละ 32.3 ในขณะที่ปี พ.ศ. 2540 มีอัตราการเจริญเติบโตติดลบ 0.3 และมีสัดส่วนการจ้างงานร้อยละ 25.9 ในปี 2540 และเมื่อพิจารณาด้านการส่งออกพบว่า ในปี พ.ศ. 2539 การส่งออกผลิตภัณฑ์สิ่ง

ตารางที่ 1.4 บทบาทของอุตสาหกรรมสิ่งทอต่อระบบเศรษฐกิจไทย

	2535	2536	2537	2538	2539	2540
1. ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) <ล้านบาท>	2,110,867 (8.5)	2,282,107 (8.1)	2,473,937 (8.4)	2,695,054 (8.9)	2,933,168 (8.8)	3,095,041 (5.5)
2. GDP สาขาอุตสาหกรรม <ล้านบาท>	604,357 (11.7)	672,651 (11.3)	747,943 (11.1)	817,714 (9.3)	905,316 (11.2)	972,423 (6.9)
3. GDP ในอุตสาหกรรมสิ่งทอ <ล้านบาท>	126,600 (14.2)	133,819 (5.7)	135,529 (1.3)	141,167 (4.2)	145,691 (3.2)	145,156 (-4)
4. สัดส่วน 3 : 2 (%)	20.9	19.9	18.1	17.3	16.0	14.9
5. การจ้างงานในอุตสาหกรรมโดยรวม (1,000 คน)	3,216.0 (2.6)	3,600.0 (11.9)	3,961.0 (10.0)	3,850.9 (-2.8)	4,376.6 (13.7)	4,334.1 (-1.0)
6. การจ้างงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอ (1,000 คน)	1,037.9 (6.4)	1,070.6 (3.2)	1,100.1 (2.8)	1,122.6 (2.0)	1,143.9 (1.9)	1,117.2 (-2.3)
7. สัดส่วน 6 : 5	32.3	29.7	27.8	29.2	26.1	25.8
8. การส่งออกรวม <ล้านบาท>	824,643 (23.0)	940,863 (14.09)	1,137,602 (20.91)	1,406,310 (23.62)	1,411,039 (0.34)	1,806,685 (28.0)
9. การส่งออกผลิตภัณฑ์สิ่งทอ (ล้านบาท)	123,183 (7.14)	129,418 (5.06)	149,837 (15.78)	160,844 (7.35)	137,226 (-14.68)	170,286 (24.09)
10. สัดส่วน 9 : 8	14.94	13.06	13.17	11.44	9.73	9.42

ที่มา : สถิติสิ่งทอไทย 2540

ทอมมีมูลค่าการส่งออกลดลงอย่างมาก โดยมีอัตราการขยายตัวทางการส่งออกลดลงถึงร้อยละ 14.68 แต่ในปี 2540 มีอัตราการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 24.09 อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านอัตราแลกเปลี่ยน จากอัตราแลกเปลี่ยนแบบตะกร้าเงิน เป็นอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวแบบมีจัดการในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 เป็นผลให้มูลค่าการส่งออกสินค้าในรูปแบบบาทมีมูลค่าเพิ่มขึ้นอันเกิดจากค่าเงินบาทที่อ่อนตัวลง สำหรับการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนการส่งออกผลิตภัณฑ์สิ่งทอเปรียบเทียบกับการส่งออกรวมพบว่ามีสัดส่วนลดลงโดยตลอดจากร้อยละ 14.94 ในปี 2535 เป็นร้อยละ 9.42 ในปี 2540

ในปี พ.ศ. 2541 ผลิตภัณฑ์สิ่งทอซึ่งมีมูลค่าการส่งออกสูงสุด ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 62.09 ของมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์สิ่งทอโดยรวม รองลงมาได้แก่ ผ้าผืนและด้ายใยประดิษฐ์ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.71 และ 5.67 ของมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์สิ่งทอโดยรวมตามลำดับ และเมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์เครื่องนุ่งห่มเปรียบเทียบกับมูลค่าการส่งออกสิ่งทอโดยรวมในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2537 - พ.ศ. 2540 พบว่ามีสัดส่วนลดลงตลอด ในขณะที่มูลค่าการส่งออกสิ่งทออื่นๆ อันได้แก่ เส้นใยประดิษฐ์ด้ายฝ้าย ด้ายเส้นใยประดิษฐ์ และผ้าผืน กลับมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผ้าผืนซึ่งมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นตลอดนับจากปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา (ตารางที่ 1.5)

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าอุตสาหกรรมสิ่งทอกำลังประสบกับภาวะถดถอย อันเกิดจากปัญหาการชะลอตัวลงในด้านความต้องการซื้อสินค้า โดยเฉพาะในตลาดต่างประเทศ ซึ่งถ้าสถานการณ์เป็นเช่นนี้ต่อไป ก็จะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้านดุลการค้า การจ้างงาน มูลค่าเพิ่มของระบบเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่นๆ และรายได้ของรัฐบาลที่เกิดจากอุตสาหกรรมนี้ มีผู้กล่าวสาเหตุของปัญหาการชะลอตัวทางการส่งออกผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเพิ่มสูงขึ้นของต้นทุนผลิต โดยเฉพาะต้นทุนค่าจ้างแรงงานที่ปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงที่ผ่านมา หรืออาจกล่าวได้ว่าความได้เปรียบของอุตสาหกรรมสิ่งทออันเกิดจากต้นทุนค่าจ้างแรงงานต่ำที่ประเทศไทยเคยมีได้หมดลงแล้ว

ตารางที่ 1.5 สัดส่วนมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์สิ่งทอแต่ละประเภทเปรียบเทียบกับมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์สิ่งทอโดยรวม

หน่วย : ร้อยละ

	2537	2538	2539	2540	2541
1. เครื่องนุ่งห่ม	70.37	66.56	51.64	59.99	62.09
2. ผ้าผืน	14.02	14.33	15.82	16.60	16.71
3. ด้ายฝ้าย	1.30	2.02	2.07	2.69	2.05
4. ด้ายใยประดิษฐ์	5.37	5.00	6.35	6.71	5.67
5. เส้นใยประดิษฐ์	2.32	3.33	3.24	2.93	3.36
สินค้าสิ่งทอโดยรวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวจึงสมควรที่จะทำการศึกษาเพื่อประเมินประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมสิ่งทอในแง่ต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ ว่ายังมีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบทางการผลิตหรือไม่ และศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศของอุตสาหกรรมสิ่งทอในแต่ละช่วงเวลาเพื่อพิจารณาว่าการเปลี่ยนแปลงต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในการดำเนินนโยบายและกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศของอุตสาหกรรมสิ่งทอต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงลักษณะโครงสร้างการผลิต สภาพการผลิตและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สิ่งทอทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาถึงโครงสร้างการส่งออกและการเปลี่ยนแปลงการส่งออกสินค้าสิ่งทอว่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาการส่งออกสินค้าสิ่งทอของไทยมีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด
3. วิเคราะห์ต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศของอุตสาหกรรมสิ่งทอเพื่อประเมินประสิทธิภาพการผลิตของอุตสาหกรรมสิ่งทอว่ายังคงมีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบทางการผลิต

หรือไม่ และเปรียบเทียบต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศในแต่ละช่วงเวลา เพื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศของอุตสาหกรรมสิ่งทอว่ามีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางใด

1.3 ขอบเขตในการศึกษา

1. โดยนิยามของคำว่าอุตสาหกรรมสิ่งทอ สามารถจำแนกได้เป็น 2 นัย คือความหมายนัยแคบ อันหมายถึง อุตสาหกรรมสิ่งทอขั้นต้นและขั้นกลาง และความหมายนัยกว้าง หมายถึง อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งหมายรวมถึงอุตสาหกรรมสิ่งทอทั้งหมด ตั้งแต่อุตสาหกรรมสิ่งทอขั้นต้น จนถึงอุตสาหกรรมสิ่งทอขั้นปลาย สำหรับในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะใช้นิยามความหมายของอุตสาหกรรมสิ่งทอในความหมายนัยกว้าง ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงอุตสาหกรรมสิ่งทอจึงหมายถึง อุตสาหกรรมสิ่งทอทั้งระบบ อันได้แก่ อุตสาหกรรมเส้นใย ปั่นด้าย ทอและถักผ้า ฟอก ย้อม พิมพ์ และแต่งสำเร็จ และอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม

2. เนื่องจากอุตสาหกรรมสิ่งทอเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเป็นระบบ การเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อเนื่องต่ออุตสาหกรรมอื่นๆ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมขั้นปลายอย่างอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม การขยายตัวหรือหดตัวของอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม จะส่งผลให้ภาวะความต้องการในอุตสาหกรรมเส้นใย อุตสาหกรรมปั่นด้าย และอุตสาหกรรมผ้าฝ้ายเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ประกอบกับอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มเป็นอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าการส่งออกสูงสุด โดยมีสัดส่วนการส่งออกประมาณร้อยละ 70 ของมูลค่าการส่งออกรวม ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงเน้นพิจารณาอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มเป็นหลัก โดยจะจำแนกเป็นผลิตภัณฑ์ย่อย 4 ผลิตภัณฑ์ เพื่อทำการวิเคราะห์ต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ ดังนี้

- ผลิตภัณฑ์เครื่องยกทรง (Brassieres)
- ผลิตภัณฑ์เสื้อเชิ้ตผู้ชาย ทำจากผ้าถัก (Men 's shirts , knitted or crocheted)
- ผลิตภัณฑ์เสื้อโอเวอร์โค้ต (Overcoats)
- ผลิตภัณฑ์เสื้อเด็กอ่อน

ผลิตภัณฑ์สิ่งทอทั้ง 4 ประเภทที่เลือกมาทำการศึกษาครั้งนี้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าการส่งออกในสัดส่วนที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์เครื่องนุ่งห่มรวม โดยมีสัดส่วนการส่งออกในปี พ.ศ. 2541 เท่ากับร้อยละ 3.20 9.70 4.78 และ 9.76 ของมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์เครื่องนุ่งห่มรวม ตามลำดับ

3. ช่วงระยะเวลาในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ปี พ.ศ. 2537 และ พ.ศ. 2540

1.4 แหล่งข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ และผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสิ่งทอตามประเภทของผลิตภัณฑ์ที่ทำการศึกษา อันประกอบด้วย ผู้ผลิตในอุตสาหกรรมเส้นใยโพลีเอสเตอร์ จำนวน 2 ราย ผู้ผลิตในผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าเด็กเล็ก 5 ราย ผู้ผลิตในผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าผู้ชายทำจากผ้าดก 5 ราย ผู้ผลิตในผลิตภัณฑ์เสื้อโอเวอร์โค้ด 3 ราย และผู้ผลิตในผลิตภัณฑ์เครื่องยกทรง รัดทรง 3 ราย โดยกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องนุ่งห่มที่เลือกทำการสัมภาษณ์เป็นผู้ผลิตซึ่งเป็นสมาชิกของสมาคมอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มไทย ซึ่งเป็นโรงงานขนาดใหญ่และมีกำลังการผลิตสูง และเป็นบริษัทผู้ผลิตเพื่อการส่งออกเป็นสำคัญ

2. ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน อันประกอบด้วย

- รายงานประจำปี และหนังสือชี้ชวนเสนอการขายหุ้นสามัญเพิ่มทุนในกลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอ จากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
- ศูนย์เอกสารและข้อมูลธุรกิจ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์
- กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์
- กรมส่งเสริมการส่งออก
- กองการค้าสิ่งทอ กรมการค้าต่างประเทศ
- กรมศุลกากร
- กองอุตสาหกรรมสิ่งทอ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม
- กองศึกษาภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรม สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย
- สมาคมอุตสาหกรรมสิ่งทอไทย

- สมาคมอุตสาหกรรมสิ่งทอไทย
- สมาคมอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ใยสังเคราะห์
- สมาคมอุตสาหกรรมทอผ้าไทย
- สมาคมอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มไทย
- สำนักบรรณสารสนเทศ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุด ป่วย อิงภากรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1.5 วิธีการศึกษา

การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) โดยการนำข้อมูลทั้งในรูปของข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิมาร่วมทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่ออธิบายถึง

+ ลักษณะโครงสร้างและภาวะการผลิตและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สิ่งทอทั้งในตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศในปัจจุบัน

+ โครงสร้างการส่งออกและการเปลี่ยนแปลงทางการส่งออกของผลิตภัณฑ์สิ่งทอไทย โดยพิจารณาจากอัตราการขยายตัวทางการส่งออก (Export Growth) การเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนการส่งออกของผลิตภัณฑ์สิ่งทอในตลาดส่งออกสำคัญ และการเปลี่ยนแปลงในส่วนแบ่งการตลาดของผลิตภัณฑ์สิ่งทอในตลาดคู่ค้าสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง

การวิเคราะห์ต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ

ขั้นตอนการวิเคราะห์ต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ

1. เก็บรวบรวมข้อมูลต้นทุนการผลิตของผู้ผลิตโดยวิธีการใช้แบบสอบถามและกัลมภาษณ์

2. นำข้อมูลที่ได้มาแยกตามหัวข้อประเภทของปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการคำนวณ โดยในการวิเคราะห์ต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ (DRC) จะใช้ข้อมูลต้นทุนเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักด้วยกำลังการผลิตของผู้ผลิตที่สุ่มตัวอย่างมาในแต่ละประเภทผลิตภัณฑ์ที่ทำการศึกษา

3. นำตัวแปรตามประเภทปัจจัยการผลิตเหล่านั้นมาคำนวณหามูลค่าที่แท้จริง โดยวิธีนำค่าตัวแปรราคาเงา (Conversion Factor : CF) มาปรับ

การผลิตภายในประเทศทั้งหมดที่ใช้ในการผลิตสินค้าหนึ่งๆต่อมูลค่าเพิ่มของเงินตราต่างประเทศ
สุทธิที่เกิดขึ้นจากการผลิตสินค้านั้นเพื่อการส่งออกหรือทดแทนการนำเข้า

สูตรการคำนวณต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ

$$DRC = \frac{\sum_{s=2}^m f_{sj} V_s}{U_j - M_j}$$

- โดยที่ f_{sj} = ปริมาณปัจจัยการผลิตภายในประเทศทั้งหมดที่นำมาใช้ในการผลิตสินค้า j ที่มีมูลค่าเท่ากับ U_j เช่น แรงงาน ที่ดิน และทุน
- V_s = ราคาที่แท้จริง (Real or Shadow Prices) ของปัจจัยการผลิต S^m ดังนั้น $\sum_{s=2}^m f_{sj} V_s$ จึงแสดงถึงมูลค่าของปัจจัยการผลิตภายในประเทศทั้งหมดที่ใช้ในการผลิต j ที่มีมูลค่าเท่ากับ U_j
- U_j = มูลค่าของสินค้าชนิด j ที่คิดเป็นมูลค่าในหน่วยของเงินตราต่างประเทศและเป็นราคาในตลาดโลก หรือ ณ ราคาชายแดน (Border Prices)
- M_j = มูลค่าของปัจจัยการผลิตที่นำเข้าที่สามารถค้าระหว่างประเทศ (Tradable Input) ที่ใช้ในการผลิต j ที่มีมูลค่าเท่ากับ U_j ค่าของ M_j คิดเป็นมูลค่าในหน่วยของเงินตราต่างประเทศ และเป็นราคาตลาดโลก หรือราคา ณ ชายแดน เช่นเดียวกับ U_j

หากค่า DRC ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่าอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง แสดงว่า อุตสาหกรรมนั้นต้องใช้ต้นทุนของการใช้ทรัพยากรภายในประเทศมากกว่าเงินตราต่างประเทศที่หาได้ หรือที่ประหยัดได้หนึ่งหน่วย ซึ่งก็คือ อุตสาหกรรมนั้นไม่มีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ ในทางตรงกันข้าม หากต้นทุนทรัพยากรในประเทศที่ใช้ในการผลิต เพื่อให้ได้มาหรือประหยัดเงินตราต่างประเทศนั้นต่ำกว่าเงินตราต่างประเทศที่ได้มาหนึ่งหน่วย อุตสาหกรรมการผลิตนั้นก็มีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ

$$DRC_j < V_1$$

หรือ

$$\frac{DRC_j}{V_1} < 1$$

โดย V_1 คือ อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงของเงินตราในประเทศต่อเงินตราต่างประเทศหนึ่งหน่วย

ซึ่งเกณฑ์การวัดดังกล่าวจะหมายถึงการผลิตเพื่อการส่งออกที่ก่อให้เกิดรายได้เงินตราต่างประเทศ หรือการผลิตเพื่อการนำเข้าที่ก่อให้เกิดการประหยัดเงินตราต่างประเทศหนึ่งดอลลาร์นั้น จะใช้ต้นทุนทรัพยากรภายในประเทศไปเท่าใด

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงลักษณะโครงสร้างการผลิต และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สิ่งทอทั้งในตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ

2. ทำให้ทราบว่าในปัจจุบันอุตสาหกรรมสิ่งทอของไทยมีความได้เปรียบเปรียบเทียบทางการผลิตหรือไม่ และจากการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงในต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศของอุตสาหกรรมสิ่งทอในแต่ละช่วงเวลา ทำให้ทราบว่าต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศของอุตสาหกรรมสิ่งทอมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางใด

3. เพื่อเป็นประโยชน์แก่ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในกำหนดทิศทางของอุตสาหกรรมสิ่งทอว่าจะมีการพัฒนาอย่างไรต่อไปเพื่อให้มีศักยภาพในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศตลอดไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย